

Tjänsteutlåtande

Utfärdat 2024-01-03

Diarienummer N160-1735/23

Handläggare: Sofia Tillman, Gunilla Martinsson,
Lisa Bernéus

E-post: sofia.tillman@aldrevardomsorg.goteborg.se,
gunilla.martinsson@aldrevardomsorg.goteborg.se,
lisa.berneus@aldrevardomsorg.goteborg.se

Svar på remiss om förslag till Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024–2030

Förslag till beslut

Äldre samt vård- och omsorgsnämnden:

1. ställer sig bakom att Göteborgs Stad ska ha ett program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024–2030 men avstyrker förslaget med motiveringen att målgruppen äldre behöver prioriteras högre i arbetet.
2. förklarar beslutet omedelbart justerat.

Sammanfattning

Kommunfullmäktige beslutade den 27 oktober 2022 § 34 att ge kommunstyrelsen i uppdrag att ta fram ett nytt program som ersätter *Göteborgs Stads folkhälsoprogram 2019–2020* och *Göteborgs Stads program för en jämlik stad 2018–2026*.

Förslaget *Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024–2030* utgår från livsvillkorens fördelning och påverkan på folkhälsan. Programmets målgrupper är barn och unga samt de grupper som idag har sämst hälsa och livsvillkor och därmed har störst behov. Det övergripande målet för Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa är att skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska.

Sverige befinner sig i en befolkningsmässig förändring med en snabbt ökande åldrande befolkning. Den befolkningsmässiga förändringen innebär en utmaning eftersom det inte bara påverkar hälso- och sjukvårdssektorn utan även samhällets sociala, kulturella, ekonomiska och ekologiska utveckling.¹ Denna utmaning är sammanlänkad med flera folkhälso-, ekonomiska- och miljömässiga kriser och riskerar att öka ojämlikheten i samhället. Utmaningarna i samhället ställer höga krav på förändring men Göteborgs Stads utmaning är inte unik och staden kan fortsätta att lära av andra städer och samhällens omställningsarbete i världen. Ökad kunskap om befolkningens livsvillkor i olika åldersgrupper stärker Göteborgs Stads arbete för de mänskliga rättigheterna och är avgörande för programmets måluppfyllelse.

Äldre samt vård- och omsorgsförvaltningens bedömning är att de uppsatta målen och strategierna i det nu föreslagna programmet, *Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024–2030*, inte i tillräcklig omfattning kommer att bidra till att skillnader i livsvillkor och hälsa minskar. Förvaltningen föreslår att nämnden ställer

¹ Ekonomirapporten, december 2022, SKR.

sig positiv till ett program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024-2030, men avstyrker förslaget till program då det saknas en tydlig prioritering av målgruppen äldre. Förvaltningen anser att en prioritering av målgruppen äldre även kommer att få genomslag för övriga målgrupper. Detta då utmaningen med en åldrande befolkning framåt kommer att ta stora resurser från det samlade välfärdsuppdraget. Förvaltningens bedömning är att Göteborgs Stad behöver utveckla arbetet framåt och komplettera redan befintliga program och handlingsplaner för området, så som *Åldersvänliga Göteborg* och *Nära vård*. Detta för att ge målgruppen äldre i Göteborg jämlika livsvillkor och en jämlik hälsa.

Bedömning ur ekonomisk dimension

Mellan år 2020 fram till år 2050 beräknas antalet personer över 60 år öka med 1 miljard i hela världen. Det innebär en ökning till dubbla antalet (2.1 miljarder) jämfört med år 2020.² För Göteborgs Stad förväntas andelen äldre personer över 65 år öka med 51 procent fram till 2050.³ Denna historiskt snabba ökning ger konsekvenser för hela världens samhällsordning och ekonomi, globalt såväl som lokalt. Det innebär också ett globalt, nationellt och lokalt omställningsarbete som ställer höga krav på vår förmåga att ta till oss kunskap och innovation. Det kräver nya sätt att förstå och tänka kring livsvillkor och utveckling, liksom att förstå och tänka kring arbete och hälsa.

Myndigheten för vård och omsorgsanalys har fått i uppdrag av regeringen att utvärdera omställningen till en god och nära vård där förebyggande insatser till alla utsatta målgrupper är avgörande för måluppfyllelsen, vilket går i linje med ny socialtjänstlag.⁴ Myndigheten (2021:8) konstaterar att kostnadsökningen för omställningen till en nära vård i Sverige främst tycks ske inom kommunernas hälso- och sjukvård. Kommunernas kostnader ökar inte i förhållande till antalet inskrivna patienter, vilket tyder på att kommunerna vårdar patienter med mer komplexa behov.⁵ Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa bör ta höjd för att möta befolkningsutvecklingen och sätta äldre personers livsvillkor och hälsa högt upp på agendan för att skapa möjligheter för äldre personer att kunna leva självständigt längre och fördröja eventuella insatser från kommunen.

Livsvillkor, levnadsförhållanden, arv och faktorer som individen själv bär på formar hälsan i befolkningen. Folkhälsan i sin tur påverkas av samhällets organisation och resurser, politiska beslut och individens förutsättningar att fatta beslut som gynnar hälsan.⁶ Väl underbyggda kunskapsunderlag ökar möjligheten att fatta beslut som gör att resurser används där de kan göra nytta och ge effekt. Ett program som arbetar för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa med ett fokus på hela befolkningsutvecklingen har möjlighet att på ett samlat och strukturerat sätt ta sig an hur Göteborgs stad med gemensamma krafter ska förenas i omställningsarbetet.

² [Ageing and health \(who.int\)](https://www.who.int)

³ Göteborgs stad (2023) Befolkningsprognos 2023–2050. Demografisk analys, Stadsledningskontoret statistik och analys

⁴ <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/09/regeringen-banar-vag-for-ny-socialtjanstlag/>

⁵ Myndigheten för vård och omsorgsanalys (2021, s. 119) Nära vård i sikte? Utvärdering av omställningen till en god och nära vård. Delrapport. (2021:8) Stockholm

⁶ [Vad är folkhälsa, jämlik hälsa och folkhälsoarbete? — Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](https://www.folkhalsomyndigheten.se/)

Bedömning ur ekologisk dimension

Den fysiska livsmiljön har stor betydelse för hälsa och välbefinnande. Olika livsvillkor har olika typer av effekter på klimat och miljö. En av de mest kritiska miljöaspekterna är klimatförändringarna. Dessa påverkar olika grupper på olika sätt beroende på socioekonomiska villkor och underliggande hälsa.⁷ Ett exempel på hur olika grupper påverkas är att den äldre befolkningen är mer utsatta för värmerelaterade risker. Dels på grund av att redan existerande medicinska problem kan förvärras och dels för att en sviktande social miljö kan göra äldre personer mer sårbara för isolering. Det är därför viktigt att förstå och ta hänsyn till äldres behov när städer anpassas till dagens klimat och de klimatförändringar som förutspås att ske i framtiden.⁸ Miljöåtgärder kommer att ha effekter på jämlikheten i livsvillkor. Väl utformade livsmiljöer kan vara motståndskraftiga, resurssnåla och belasta miljön i lägre grad. Det är angeläget att förstå miljöaspekternas påverkan på både sociala och ekonomiska dimensioner, och att kunna resonera kring de tre olika dimensionernas påverkan på varandra.

Bedömning ur social dimension

Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024–2030 lyfter mål och strategier som syftar till att minska skillnaderna i livsvillkor och hälsa. Programmet väntas därför ha en positiv inverkan på den sociala hållbarheten. Programmet har fokus på barn och unga och på att stärka arbetet för de grupper som Göteborgs Stad har svårt att nå och där behovet är stort. Fokus ligger även på områden där det saknas kunskap om livsvillkoren och hur behoven ser ut. Programmet tar fasta på ett främjande och förebyggande arbete som gäller hela befolkningen och hela livet, samtidigt som övervägande fokus läggs på det tidiga livet och uppväxtvillkor.

Att människor lever längre är en positiv utveckling, med det medför samtidigt utmaningar. Internationellt lyfts vikten av att skapa åldersvänliga miljöer, motverka ålderism, främja hälsa, erbjuda vård och omsorg samt att klargöra äldres rättigheter. Att främja jämlika förutsättningar innebär att arbeta för goda uppväxtvillkor och riktade insatser genom hela livsloppet, inklusive den senare delen av livet. Det kräver ett brett arbete med fokus på invånare som både medborgare och omsorgstagare vilket kan stödja individens rättigheter liksom samhällsekonomin som helhet. Genom att främja och stärka äldre människors aktiva deltagande i samhället kan Göteborgs Stad bidra till en mer inkluderande och hållbar samhällsstruktur. Det är inte bara en fråga om individuell välfärd utan också en investering i samhällets långsiktiga hållbarhet och välmående.⁹

Samverkan

Information ges i förvaltningsövergripande samverkansgrupp (FSG) den 24 januari 2024.

Bilagor

1. Nämnds-/styrelseremiss Remittering av förslag till Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024–2030

⁷ Se Hälsa och sårbara grupper | [Hälsokonsekvenser](#) | [Klimatanpassning.se](#)

⁸ [HEAT: Värmestress i utomhusmiljöer - Stadsplanering med hänsyn till de äldre idag och i ett framtida varmare klimat](#) | [Göteborgs universitet \(gu.se\)](#)

⁹ Äldreombudsmannens rapport (2023) *Mänskliga rättigheter blir inte färre med åldern*. Stadsledningskontoret, Göteborgs Stad

2. TU Remittering av förslag till Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024–2030
3. Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024–2030

Ärendet

Kommunfullmäktige har gett kommunstyrelsen i uppdrag att ta fram ett nytt program som ersätter *Göteborgs Stads folkhälsoprogram 2019-2020* och *Göteborgs Stads program för en jämlik stad 2018-2026* (KF 2022-10-27 § 34). Kommunstyrelsen har remitterat förslag till *Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024-2023* till nämnden. Yttrande ska efter beviljat anstånd komma in till stadsledningskontoret senast den 1 februari 2024.

Beskrivning av ärendet

I kommunfullmäktiges budget för 2020 gavs uppdraget att påbörja en kartläggning av stadens styrande dokument med syftet att förenkla och minska antalet program.

Kartläggningen resulterade i kommunfullmäktiges uppdrag till kommunstyrelsen att utreda förutsättningarna för att samordna program och planer inom områdena folkhälsa, jämlikhet och mänskliga rättigheter inklusive funktionshinder (KF 2020-12-10 § 20). I redovisningen av det uppdraget konstaterades att det fanns förutsättningar för samordning av de styrande dokumenten med bibehållna intentioner. Kommunfullmäktige beslutade den 27 oktober 2022 § 34 att ge kommunstyrelsen i uppdrag att, i enlighet med den inriktning som framgick av stadsledningskontorets tjänsteutlåtande, ta fram ett nytt program som ersätter *Göteborgs Stads folkhälsoprogram 2019-2020* och *Göteborgs Stads program för en jämlik stad 2018-2026*.

Programmet

Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024-2030 ersätter *Göteborgs Stads program för en jämlik stad 2018-2026* och *Göteborgs Stads folkhälsoprogram 2019-2020*. Föreslaget program förenar de mål och intentioner som finns i de två föregående programmen och har sin grund i hur livsvillkorens fördelning påverkar folkhälsan. Utgångspunkten för programmet är den nationella folkhälsopolitiken. Den nationella folkhälsopolitiken har åtta målområden med ursprung i kunskap och forskning inom området ojämlikhet i hälsa och livsvillkor.

Programmet tar fasta på ett främjande och förebyggande arbete som gäller hela befolkningen och hela livet, samtidigt som det är fokus på det tidiga livets villkor. För att förbättra folkhälsan och uppnå ökad jämlikhet i livsvillkor behövs generella och tidiga insatser som också riktas extra till de grupper som idag har sämst hälsa och livsvillkor.

Föreslaget program innehåller färre strategier jämfört med *Göteborgs Stads program för Jämlik stad* och *Göteborgs Stads folkhälsoprogram*.

Mål och strategier

Det övergripande målet i *Göteborgs Stads program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa* är att skillnader i livsvillkor och hälsa ska minska. Ökad folkhälsa är en av ett flertal faktorer för att nå ett sådant mål. Förutsättningarna för att nå måluppfyllelse är att arbetet med programmet sker i nämnders och styrelser grunduppdrag. Programmet pekar ut en riktning för hur prioriteringar i det dagliga arbetet ska ske.

För att minska skillnader i livsvillkor och hälsa behöver kunskapen om befolkningens behov öka och systematiskt integreras i genomförandet av programmet. Metoder behöver utvecklas för att öka kunskapen om hur befolkningens livsvillkor och hälsa är fördelad.

Programmets fyra mål visar på prioritering av barns och ungas hälsa och på viktiga livsvillkor för att uppnå ökad folkhälsa. I anslutning till varje mål finns en problembeskrivning som bland annat utgår från *Jämlikhetsrapporten 2023*, *Socialtjänststrappen 2023* och rapporter från Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor. Till varje mål finns strategier som visar riktning för arbetet och som syftar till att förstärka verksamheternas fokus. Strategierna är valda för att nå så stor måluppfyllelse som möjligt inom programperioden. De riktas till de områden där ett stärkt främjande och förebyggande arbete kan få störst effekt på jämlikheten och hälsan.

Mål 1 - Barns och ungas hälsa ska förbättras - inriktar sig på tidiga insatser som påverkar både barn och unga men också påverkar i vuxen ålder utifrån livscykelperspektivet. Det som händer under ett barns första år utgör förutsättningar som följer med barnet genom hela livet. Det här målet innehåller fem strategier. Där finns både stöd till föräldrar/vårdnadshavare och stöd till barn och unga.

Mål 2 - Invånarnas möjligheter till delaktighet, inflytande och tillit ska öka - har fokus på sammanhållning och tillitsskapande för invånare i Göteborg. Målet innehåller två strategier som är inriktade på arbete för ett aktivt och lokalt civilsamhälle och på att stärka arbetet för att nå de grupper som staden har svårt att nå.

Mål 3 - Fler ska ha arbete och möjlighet till försörjning - innehåller två strategier som fokuserar på utvecklat och samordnat stöd för grupper som står långt ifrån arbetsmarknaden och till unga som varken arbetar eller studerar.

Mål 4 - Tillgången till en hållbar och väl gestaltad livsmiljö ska vara jämlik - innehåller tre strategier. De är indelade utifrån skeden i den nya stadsutvecklingsprocessen med inriktning på att den sociala dimensionen får genomslag i hela processen, från tidig planering till drift och underhåll av staden.

Ansvar

Programmet riktas till de nämnder och styrelser som har ansvar och möjlighet att påverka och agera för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa. För varje strategi anges ansvariga nämnder och bolagsstyrelser. Ett ansvar innebär att utpekad nämnd eller styrelse har en rådighet över strategins genomförande inom ramen för sin ordinarie verksamhet. Ansvaret för en strategi kan vara olika långtgående för olika berörda nämnder och styrelser och bero på vilka insatser som behöver utformas för att nå målet.

För de strategier där det finns behov av ökad samordning för att nå måluppfyllelse har en eller flera nämnder ålagts ett samordningsansvar för det gemensamma arbetet. Vad samordningsansvaret innebär kan variera och behöver anpassas utifrån vilka insatser och aktiviteter som utformas utifrån strategin för att nå målet.

Ingen enskild nämnd eller enskilt bolag kan på egen hand skapa jämlika livsvillkor för invånarna i Göteborg. Gemensamma utmaningar behöver mötas i samverkan såväl inom den kommunala organisationen, som med nationella och regionala aktörer samt med aktörer i näringsliv, akademi och civilsamhälle.

Implementering och genomförande av programmet

Varje nämnd och styrelse med utpekat ansvar i programmet ansvarar för implementeringen i den egna organisationen samt för genomförandet av respektive

strategi. Kommunstyrelsen ansvarar för att stödja genomförandet av Göteborgs Stads gemensamma arbete.

En förutsättning för programmets genomförande är en ökad kunskap om hur befolkningens livsvillkor och hälsa är fördelad. Kommunstyrelsen ansvarar för utveckling av metoder för kunskapsinhämtning och analys.

Uppföljning av programmet

Kommunstyrelsen föreslås även ansvara för en samlad uppföljning av programmet. Efter halva programperioden görs en deltidsuppföljning. Läget i implementeringsarbetet och utvecklingen i målnuppfyllelse rapporteras till kommunfullmäktige.

I slutet av programperioden utvärderas programmets mål och strategier och programmets målnuppfyllelse redovisas. Utvärderingen färdigställs innan programperioden löpt ut och rapporteras till kommunfullmäktige för att kunna utgöra underlag vid beslut om det fortsatta arbetet. De indikatorer som kommer att följas återfinns i programmets bilaga 3. Indikatorerna till det övergripande målet bryts ner på bakgrundsfaktorer så att målet om att minska skillnader kan följas.

Förvaltningens bedömning

Förvaltningens bedömning är strukturerad utifrån de frågor som finns i stadsledningskontorets remittering av ärendet.

Övergripande kommentarer

Två tidigare omfattande program ska bli till ett nytt program med färre strategier och en mer övergripande form och inriktning på mål och strategier. En utgångspunkt har varit att inte ta med sådant som finns i andra styrdokument eller uppdrag. Utan ett särskilt program eller plan för äldre personers mänskliga rättigheter ser förvaltningen ett ökat behov av en genomlysning av äldre personers mänskliga rättigheter i de program och planer som gäller för alla invånare. I den kraftsamling som behöver ta vid för jämlikt Göteborg och där Göteborgs Stad har rådighet att påverka kan målgruppen äldre riskera hamna i skymundan ur ett hela staden perspektiv.¹⁰ Förvaltningen bedömer att det krävs ett omfattande arbete med att vidareutveckla programmet, med insatser, åtgärder och aktiviteter som tydligare kan definiera och fänga alla målgrupper som idag har sämst livsvillkor och hälsa och därmed har störst behov. Förvaltningen gör bedömningen att äldre samt vård- och omsorgsnämnden har möjlighet att bidra till målnuppfyllelse inom fler områden än vad nämnden har fått ett utpekad ansvar för i nuvarande förslag till program.

Förvaltningen bedömer också att det är viktigt att inte tappa bort pågående arbete, samverkan och samordning som finns inom ramen för andra program och strategier som har tydlig koppling till arbete för ökad folkhälsa och en mer jämlik stad. Exempelvis arbete och handlingsplan för *Åldersvänliga Göteborg* samt Göteborgs stads arbete med omställningen till *Nära Vård*. Internationellt lyfts vikten av att utveckla åldersvänliga miljöer, bekämpa ålderism, främja hälsa, erbjuda vård och omsorg samt att synliggöra rättighetsvillkoren för äldre personer. Att främja jämlika förutsättningar består både av ett arbete för goda uppväxtvillkor som riktade insatser mot olika stadier under hela livsloppet

¹⁰ Äldreombudsmannens rapport (2023) *Mänskliga rättigheter blir inte färre med åldern*. Stadsledningskontoret, Göteborgs Stad

och senare delen av livet.¹¹ Social gemenskap och socialt stöd, fysisk aktivitet, goda matvanor och meningsfullhet i vardagen är viktiga faktorer för ett hälsosamt liv och åldrande. Det kan bidra till att förebygga psykisk ohälsa i alla åldersgrupper. Det handlar om ett brett arbete ur ett medborgar- och omsorgstagarperspektiv som kan gynna rättighetsbäraren och samhällsekonomin i stort.¹²

- ***Bidrar programmets mål och strategier till att uppnå det övergripande målet? Saknas något?***

Föreslaget program med mål och strategier gör ett försök att minska olikhet i hälsa för hela befolkningen samtidigt som strategier och indikatorer i stor utsträckning är avgränsade till barn och unga. Strategier för barn och unga är väl beskrivna i programmet, i övrigt är strategierna generella och omfattar alla invånare. Ett tydligare beskrivning av de invånare som står längst ifrån jämlika livsvillkor och jämlik hälsa saknas. För att nå det övergripande målet att förbättra folkhälsan och uppnå jämlikhet i livsvillkor anser förvaltningen att flera av målen och strategierna behöver utvecklas och på ett tydligare sätt beskriva vilka invånare som idag har sämst hälsa och livsvillkor. Förvaltningen ser inte att den egna målgruppen speglas i tillräcklig omfattning i programmets mål och strategier.

- ***Strategiernas genomförbarhet:***
 - ***Hur ser ni generellt på strategiernas genomförbarhet, utifrån exempelvis omvärldsfaktorer och organisatoriska förutsättningar.***

Arbetet för att uppnå jämlika livsmiljöer och jämlik hälsa är beroende av att ekonomiska, ekologiska och sociala strukturer samverkar och stärker varandras positiva effekter till nytta för invånarna. Det kräver en tydlig samverkan över förvaltnings- och bolagsgränser i Göteborgs Stad. Förvaltningen ser att fler av Göteborgs Stads förvaltningar och bolag skulle kunna tilldelas ansvar under fler strategier samtidigt som utpekade nämnder och förvaltningar tillsammans kan ta fram relevanta insatser för att möta målen. Bolag som nu inte alls är omnämnda i nuvarande program men som förvaltningen ser skulle kunna bidra till olika målområden är till exempel Business Region Göteborg (mål 3) och Liseberg (mål 1).

- ***Hur ser ni som nämnd eller styrelse på er egen möjlighet att genomföra strategierna? Gör bedömning både utifrån egna verksamheten och utifrån samverkan i hela staden.***

För att ha tydligare mandat och förutsättningar för att samverka med andra förvaltningar och bolag i programarbetet bedömer förvaltningen att äldre samt vård- och omsorgsnämnden behöver tilldelas ansvar under fler av målområdenas strategier under förutsättning att målgruppen äldre inkluderas i programmet. I dagsläget står nämnden endast med som ansvarig under en av strategierna under målområde 2.

- ***Ger programmet förutsättningar att göra jämlikhetsanalyser som grund för att nå de grupper som behöver insatser mest?***

¹¹ Jämlik Ålderdom? I samtiden och framtiden (2012) Liber

¹² Äldreombudsmannens rapport (2023) *Mänskliga rättigheter blir inte färre med åldern*. Stadsledningskontoret, Göteborgs Stad

För att kunna göra jämlikhetsanalyser måste Göteborgs Stad dels kunna samla in underlag för att kunna dra slutsatser, dels kunna analysera skillnader mellan olika grupper. Äldre samt vård- och omsorgsförvaltningen ser en risk med att några av de målgrupper som är i behov av insatser inte omnämns i programmet, och därmed inte heller finns med i det statistikunderlag som samlas in. På det sättet ges inte förutsättningar för att göra jämlikhetsanalyser för att nå de som behöver det mest.

Enligt *Jämlikhetsrapporten 2023* saknas data för att göra vissa jämlikhetsanalyser i Göteborgs Stad. Trots att undersökningarna har ett stort urval finns det svårigheter med att få ut information. Svårigheten ligger i att det statistiska underlaget på Göteborgsnivå blir för litet vilket minskar möjligheten att dra slutsatser. En viktig förutsättning för programmet handlar om att utveckla metoder för att få en så heltäckande bild som möjligt baserat på olika kvantitativa och kvalitativa metoder och omsätta dessa metoder i verksamheterna. För att säkerställa måluppfyllelse behöver utvecklingsarbetet kring indikatorer, analys och samordnad uppföljning fortsätta i dialog med remitterande nämnder samt andra relevanta aktörer. Som programmet omnämner kan ingen enskild nämnd eller enskilt bolag på egen hand skapa jämlika livsvillkor för invånarna i Göteborg. Gemensamma utmaningar behöver mötas i samverkan såväl inom den kommunala organisationen som med nationella och regionala aktörer samt med aktörer i näringsliv, akademi och civilsamhälle.

- ***Hur kan målgruppsperspektivet stärkas i programmets mål och strategier?***

Målgruppen äldre vuxna är, precis som andra målgrupper i samhället, en heterogen grupp med skiftande och individuella behov. Äldre vuxna är till exempel den åldersgrupp som mest sällan får specialiserad psykiatrisk vård. Det är också den grupp där störst andel hämtar ut antidepressiv medicin. Bland de äldre vuxna som oftare mår psykiskt dåligt finns kvinnor, de med sämre ekonomi och de som bor ensamma. Vidare är tillgången till behandling ojämlik.¹³

Göteborgs Stads äldreombudsmans rapport för 2023 visar att de fyra rättighetsområden som identifierats i äldreombudsmannens första rapport 2021 kvarstår som fortsatt viktiga för invånare. De fyra rättighetsområdena är rätten till medborgarinflytande, rätten till social trygghet, rätten till fysisk och psykisk hälsa samt rätten till vård och omsorg av god kvalitet. Kommunen har ett ansvar att undanröja hinder för lika tillgång till rättigheter och möjligheter i samhällslivet. I takt med en åldrande befolkning blir den mänskliga rättighetsdimensionen av åldrandet allt viktigare. I undersökningar rapporterar personer med funktionsnedsättning på gruppnivå sämre livsvillkor, sämre levnadsvanor och sämre hälsa jämfört med den övriga befolkningen.¹⁴ För att Göteborgs Stad ska kunna ta ansvar för lika tillgång till rättigheter för äldre vuxna krävs kunskap om mänskliga rättigheter och när rättigheterna kränks, samt strategier och aktiva åtgärder för att främja jämlika förutsättningar.

Förvaltningen föreslår att mål, strategier och indikatorer som synliggör äldre vuxna och personer med funktionsnedsättningars situation tas fram och adderas till uppföljningen av programmet. Det kan handla om var i Göteborg insatser för att förbättra tillgängligheten

¹³ [Fysisk träning kan minska depression bland äldre — Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat/fysisk-traning-kan-minska-depression-bland-aldre)

¹⁴ [Hälsa hos personer med funktionsnedsättning — Folkhälsomyndigheten \(folkhalsomyndigheten.se\)](https://www.folkhalsomyndigheten.se/publicerat/halsa-hos-personer-med-funktionsnedsattning)

genomförs, tillgång till tillgänglighetsanpassade bostäder, uppföljning av enkelt avhjälpna hinder, insatser för våldsutsatta äldre kvinnor och så vidare. Målgruppsperspektivet saknas helt i mål 4. Viktiga målgrupper bör vara definierade såsom barn, personer med funktionsnedsättningar och äldre vuxna. Om inte målgruppsperspektivet är starkt i programmet är risken att arbetet inte utvecklas strukturerat.

Om programmet beslutas i sin nuvarande utformning anser förvaltningen att det bör framgå i programmet var Göteborgs Stad omhändertar arbetet med jämlika livsvillkor och en jämlik hälsa för äldre vuxna och personer med funktionsnedsättningar.

- ***Finns det andra indikatorer eller nyckeltal som är värdefulla för att bedöma måloppfyllelse?***

Förvaltningen bedömer att det finns andra indikatorer, men att dessa behöver tas fram efter att målen och strategierna är bearbetade. Det behövs specifika indikatorer för att kunna mäta om programmet ger effekt på jämlika livsvillkor och jämlik hälsa. Det är en förutsättning att alla åldersgrupper inkluderas och att hänsyn tas till den befolkningsmässiga utvecklingen med ökad livslängd och förlängd arbetsför ålder.

- ***I programmet föreslår vi utdelat samordningsansvar respektive ansvar, hur ser ni på förslaget med två nivåer av ansvar?***

Förvaltningen uppfattar att uppdelning i samordningsansvar respektive ansvar för strategier skapar möjlighet att samla arbetet under en strategi. Det är viktigt att den aktör som tilldelats samordnande ansvar har både personella och ekonomiska resurser samt mandat att samordna arbetet.

- ***Remissvaret ska även innehålla bedömningar ur ekonomisk, ekologisk och social dimension. För den ekonomiska dimensionen önskas svar från nämnd/styrelse på följande frågor:***

- ***Vilka ekonomiska konsekvenser ser nämnden/styrelsen? Behöver omprioritering av resurser göras och vilken effekt bedömer nämnden/styrelsen att det får?***

För att på ett effektivt sätt kunna arbeta med jämlika livsvillkor och jämlik folkhälsa utifrån de målområden programmet omfattar krävs ekonomiska investeringar och personella resurser. De resurser som läggs på arbete för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa bör ses som avgörande investeringar för möjligheterna att Göteborg som sammanhållen stad hanterar framtidens välfärdsutmaningar. För att nå det övergripande målet behövs kompetens och väl underbyggda kunskapsunderlag som leder till att resurser används där de gör störst nytta. Det krävs också väl avvägda inriktningar i programarbetet för att nå målen inom de tre hållbarhetsdimensionerna gemensamt.

- ***Genomförs idag aktiviteter som är kopplade till strategierna, med stöd av tidsbegränsade statsbidrag eller andra externa medel? Om så är fallet, i vilken omfattning och hur länge sträcker sig finansieringen?***

Det pågår idag arbete kopplade till målområde 2, strategi 2.1 och 2.2, mål 3, strategi 3.1 och 3.2 men också kopplat till mål 4, strategi 4.1, 4.2 och 4.3. Det pågår också arbete som skulle kunna kopplas till strategierna i målområde 1 förutsatt att målgruppen breddas.

- **Finns det ytterligare kommentarer?**

Angående mål 1, strategi 1.3 *Stärk skolan som hälsofrämjande arena*; Seniorer i skolan är en verksamhet som finns under Socialnämnd Centrum i Göteborg. Att äldre vuxna ger av sin tid som volontärer i skolan har på många håll i Sverige visat sig ge flera vinster, till exempel i form av ökad trygghet och arbetsro hos elever.¹⁵ Delaktighet i samhället genom till exempel ideellt arbete har betydelse för välbefinnandet för den enskilda personen genom uppskattning, ett utökat nätverk och en starkare känsla av personligt ansvar. Det bidrar också till att ta tillvara äldre personers kunskap och erfarenheter samt kan bidra till social sammanhållning.¹⁶ Förvaltningen föreslår att äldre samt vård- och omsorgsnämnden är med som ansvarig nämnd genom att verka för generationsmöten i skolan som en del av att stärka det hälsofrämjande och förebyggande arbetet i skolan och för ett *Åldersvänligt Göteborg*.

Angående mål 2 *Invånarnas möjligheter till delaktighet, inflytande och tillit ska öka* föreslår förvaltningen att äldre samt vård- och omsorgsnämnden även finns med som ansvarig under Strategi 2.1 *Arbeta för ett aktivt och lokalt civilsamhälle med jämlika förutsättningar för deltagande*.

Då invånarnas möjligheter till delaktighet, inflytande och tillit också är beroende av den digitala kunskapen i befolkningen föreslår förvaltningen att satsningar kopplat till det digitala utanförskapet också lyfts in i mål 2. Det digitala utanförskapet är större och mer omfattande för kvinnor över 75 samt bland personer med funktionsnedsättning eller stora vård- och omsorgsbehov.¹⁷

Angående mål 3 *Fler ska ha arbete och möjlighet till försörjning* föreslår förvaltningen att äldre samt vård- och omsorgsnämnden även finns med som ansvarig under Strategi 3.1 *Utveckla och samordna stödet till grupper som står långt från arbetsmarknaden*. Nämnden är en av stadens största arbetsgivare, med stort rekryteringsbehov. Att finna olika former för att rekrytera, utbilda och ta vara på kompetens är ett av nämndens högst prioriterade områden. Att förlänga arbetslivet och skapa förutsättningar för medarbetarna att förskjuta pensionsåldern är att ta vara på både den erfarenhet och kompetens som de har, vilket kan bidra till en ökad folkhälsa.¹⁸

Angående mål 4 *Tillgången till en hållbar och väl gestaltad livsmiljö ska vara jämlik* föreslår förvaltningen att äldre samt vård- och omsorgsnämnden även finns med som ansvarig under Strategi 4.2 *Säkra att plan- och exploateringsprocessen omhändertar sociala aspekter*. En avgörande aspekt är bland annat invånares möjligheter att kunna påverka sin livsmiljö. Utvecklingen av staden vägleds av den kunskap och de erfarenheter som finns hos dem som använder eller bor på platsen. Äldre personer spenderar en stor del av sin tid i sin absoluta närmiljö. Med ett tydligt förhållningssätt att ta tillvara äldres resurser och säkerställa kunskaper om ett seniorperspektiv kan Göteborgs Stad aktivt

¹⁵ [Snabbare hjälp och lugnare miljö med seniorer i klassrummen i Nässjö | SVT Nyheter](#)

¹⁶ [Göteborgs Stad Socialnämnden Centrum, tjänsteutlåtande \(goteborg.se\)](#) Svar på remiss - Motion av Jessica Blixt (D) om att utöka verksamheten med volontärer i skolan till att omfatta samtliga utbildningsområden

¹⁷ [Women are at higher risk of digital health exclusion in Sweden, new data shows \(who.int\)](#)

¹⁸ Statens offentliga utredningar (SOU 2020:69) Äldre har aldrig varit yngre – allt fler kan och vill arbeta längre. (digital access)

arbeta med att förändra attityder samt motverka ålderism samt åldersdiskriminering och inom stadsutvecklingsprocesser.

Angående Strategi 4.3, *Tillgodose goda livsmiljöer med väl gestaltade och omhändertagna närmiljöer i förvaltning av den befintliga staden*, föreslår äldre samt vård- och omsorgsförvaltningen att det bör göras ett tillägg kring att tillgodose goda livsmiljöer i samband med nybyggnation samt även under byggtid. Personer i olika åldrar som är extra beroende av att kunna vistas i sin närmiljö blir extra sårbara i en svårframkomlig och otillgänglig utemiljö under ombyggnation. Förutom ökade risker för skador och fallolyckor ökar risk för minskad utevistelse.¹⁹ Bostaden har vidare en grundläggande betydelse för livsvillkoren. Exempelvis hamnar allt fler äldre personer som inte har social problematik i hemlöshet på grund av strukturella problem där låg inkomst eller regelverk utestänger dem från bostadsmarknaden.²⁰ Här finns en viktig koppling till den nationella folkhälsopolitiken, där *Boende och närmiljö* är ett av de åtta målområdena. Tillgången till en lämplig bostad och en trygg boendemiljö är ett område som finns med i det nuvarande programmet för jämlik stad. Detta finns inte med på motsvarande sätt i förslaget till nytt program.

Förvaltningen föreslår att nämnden ställer sig bakom att Göteborgs Stad ska ha ett program för jämlika livsvillkor och jämlik hälsa 2024–2030 men avstyrker förslaget med motivering att målgruppen äldre behöver prioriteras högre i arbetet. Förvaltningen anser att en prioritering av målgruppen äldre även kommer att få genomslag för kommunens övriga målgrupper. Detta då utmaningen med en åldrande befolkning tenderar att framöver ta stora resurser från det samlade välfärdsuppdraget. För att kunna nå framgång i att ge målgruppen äldre i Göteborg jämlika livsvillkor och en jämlik hälsa är förvaltningens bedömning att Göteborgs Stad behöver utveckla arbetet framåt med att komplettera redan befintliga program och handlingsplaner för området.

Simon Andrén Cederholm
Avdelningschef

Babbs Edberg
Förvaltningsdirektör

¹⁹ Äldreombudsmannens rapport (2023) *Mänskliga rättigheter blir inte färre med åldern*. Stadsledningskontoret, Göteborgs Stad

²⁰ FORTE. (2020). *Forskning i korthet: Hemlöshet*